

УДК 811.161.2-323

ЛЕКСИЧНІ ІННОВАЦІЇ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЇХ СТВОРЕННЯ

Ткач П. Б., Ведь Т. М.

Національна академія Національної гвардії України

Тема роботи пов'язана з вивченням лексичних інновацій воєнно-політичного дискурсу. У процесі аналізу виражено, що лексичні інновації – це слова чи словосполучення або нові значення чи відтінки значень слів, що з'являються в мові. З'ясовано, що лексичні інновації проходять декілька етапів, перш ніж стати загальноживаною лексикою. Визначено фактори, які впливають на створення лексичних інновацій воєнно-політичного дискурсу.

Ключові слова: лексичні інновації, узусуалізація, акцептуалізація, лексикалізація, воєнно-політичний дискурс.

Tkach P. B., Ved T. M. Lexical innovations in the modern English military-political discourse and factors that influence their creation. The article deals with the matter of lexical innovations in the military-political discourse. Urgency of the research is defined by the NATO's proactive efforts, establishment of new international military alliances, conducting of the operations where different military services are used, peacekeeping operations and international military field exercises that altogether have an effect on the development of military terms and appearance of new words and terms. The purpose of the research is to set out factors influencing lexical innovations creation in the military-political discourse. The purpose of the article requires the necessity in solving further objectives such as: 1) outlining the definition "lexical innovation"; 2) defining the stages of the appearance and consolidation of lexical innovations in the language; 3) selecting the factors that influence lexical innovation creation in the military-political discourse. In the process of the analysis it was clarified that lexical innovations are the words and phrases or new meanings or shades of meaning of the words that appear in the language. It was discovered that lexical innovations pass several stages before they start to belong to the common vocabulary. These stages are: 1) appearing (creation of the word and its spreading through communication); 2) usualization (the word becomes commonly used); 3) acceptability (the word is accepted as general rule); 4) lexicalization or integration (the word acquires individual lexical meaning). The factors that influence lexical innovations creation in the military-political discourse were outlined. They are: uprising of new political figures and/or country leaders; outbreak of new military conflicts and terroristic acts; creation of new terms resulting from technological progress; creation of new words resulting from language development. In the process of the word analysis it was distinguished that quantitatively there are more lexical innovations that were created due to the uprising of new political figures and/or country leaders. It can be explained by the fact that lexical innovations of this group can be used not only in the military-political discourse.

Key words: lexical innovation, usualization, acceptability, lexicalization, military-political discourse.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Тема роботи пов'язана з вивченням лексичних інновацій воєнно-політичного дискурсу.

Активна робота НАТО, створення міжнародних військових альянсів, проведення об'єднаних операцій різних військових служб, миротворчих операцій, міжнародних військових навчань – це все спричиняє розвиток військової термінології та появу нових слів та термінів. Природа, сутність та характерні риси лексем воєнно-політичного дискурсу, що ввійшли в ужиток у ХХІ столітті, майже не досліджувалися. Проте саме такі мовні одиниці заслуговують на пильну увагу лінгвістів у зв'язку з глобалізацією процесів у військовій і політичній сфері, що визначає необхідність створення єдиної словникової бази для спрощення міжкультурної комунікації. Таким чином, вивчення лексичних інновацій як засобів відображення змін, які відбуваються в сучасній воєнно-політичній лінгвістичній культурі, є цілком на часі, що й зумовлює актуальність роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лексичні інновації завжди перебували в центрі уваги лінгвістів: в аспекті словотвірної будови – в робо-

тах В. Ковальова, Н. Клименко; у межах вивчення семантико-стилістичного потенціалу нових слів – у працях І. Білодіда, О. Пономаріва; як засоби масової інформації – у дослідженнях Н. Колесникової, О. Стишова; як індивідуально-авторські неологізми – в мовознавчих студіях Ж. Колоїз, А. Калетнік.

Формулювання мети і завдань статті. Метою пропонованого дослідження є виявити фактори, що спричиняють виникнення лексичних інновацій у воєнно-політичному дискурсі. Мета роботи передбачає необхідність розв'язання конкретних завдань: 1) визначити поняття «лексичні інновації»; 2) виявити етапи становлення лексичної інновації; 3) виокремити фактори, що впливають на створення інновацій у воєнно-політичному дискурсі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У працях, присвячених вивченню шляхів і способів мовного складу, широко використовують термін «неологізм», який має кілька значень: «власне нове, уперше утворене або запозичене з інших мов слово; слово, що було відомим і раніше, але вживалося обмежено поза літературною мовою; слово, що вийшло з активного вжитку, але на певному етапі набуло поширення, а також похідне слово,

що існувало в мові потенційно й було утворене від давно існуючих слів за відомими моделями лише за останні декілька років» [3, 7].

Лінгвісти використовують також інші терміни, які до сьогодні не мають єдиного прийнятого визначення в мовознавстві. Серед таких термінів можна виокремити такі: лексична інновація, потенційне слово, неолексема, новотвір, індивідуально-авторський неологізм, семантичний неологізм тощо.

Лексичні інновації – «це слова чи словосполучення або нові значення чи відтінки значень слів, що з'являються в мові» [2, 5].

Потенційне слово – це, за визначенням Е. Ханпіра, слово, яке може бути утворене за мовною моделлю високої продуктивності, а також слово, що вже виникло за такою моделлю, але ще не ввійшло в мову [7].

Неолексеми – «це нові слова, що виникли в мові як запозичення або з'явилися внаслідок дериваційних процесів» [3, 17].

Новотвір – «це форма, елемент, слово або інші мовні одиниці, що утворилися заново» [11].

Індивідуально-авторський неологізм – це «незвичне, здебільшого експресивно забарвлене слово, утворене на основі наявного в мові слова або словосполучення, іноді з порушенням законів словотворення чи мовної норми, що існує лише в певному контексті, у якому воно виникло» [6, 432].

Семантичні неологізми – це «узуальні слова, які в певному контексті набули нового (оказіонального) елемента значення, втратили один чи кілька компонентів значення, у складі структури значення яких відбулося перегрупування сем» [1, 9].

Як бачимо, кожен із термінів відображає певний аспект новоствореної мовної одиниці. Термін «неологізм», який об'єднує у своєму значенні всі названі поняття, залишає місце для різнотлумачень аналізованого явища. Саме тому робочим терміном обрано термін «лексична інновація» як такий, що найбільш точно, на нашу думку, характеризує досліджуване мовне явище.

Більшість лексичних інновацій, закріплених у словниках, носії мови сприймають як загальноживану лексику, оскільки такими одиницями в повсякденному житті вони послуговуються вже протягом принаймні декількох років. Але якщо розглядати лексичні інновації в діахронічному аспекті, такий проміжок часу є дуже коротким, а в гносеологічному плані ця лексика взагалі ще не втратила своєї новизни.

Носії мови щодня утворюють нові лексичні одиниці, але не всі вони мають статус лексичних інновацій. Значна частина таких слів використовуються одноразово. «Каліфорнійська організація «The Global Language Monitor», метою якої є фіксування нових слів в англійській мові, повідомляє, що кожні 98 хвилин до її словникового складу додається нове слово, а це означає, що англійська мова може поповнюватися тисячами лексичних інновацій за рік. Така велика кількість новостворень пояснюється тим, що англійська мова є дуже поширеною та існує безліч варіацій британської англійської від американської англійської до канадської, австралійської та навіть китайської» [4, 221].

Для того, щоб слово вважалось інновацією, необхідно, щоб воно перебувало в активному вжитку протягом 5 років, що дасть змогу виключити фіксування «одноденних слів». При цьому будь-яке слово має якість новизни, доки колективна мовна свідомість реагує на нього як на нове.

За Г. Бусманном, лексичні інновації проходять декілька етапів, перш ніж стати загальноживаною лексикою:

- виникнення (саме створення слова та його поширення шляхом комунікації);
- узуалізація (слово стає загальноживаним);
- акцентуалізація (прийняття слова як загальної норми);
- лексикалізація, або інтеграція (набуття індивідуального лексичного значення) [9, 84].

«Людина, яка створює нове слово (originator), прагне до індивідуалізації й оригінальності. Потім слово проходить декілька стадій соціалізації (сприйняття його в суспільстві) і лексикалізації (закріплення в мовній системі). Слово сприймається посередниками (purveyors), які поширюють його серед мас. Це зазвичай викладачі університетів, шкільні вчителі, репортери, робітники засобів масової інформації. Слово фіксується в періодичній пресі. Наступна стадія соціалізації – прийняття слова широкими масами носіїв мови. Далі йде процес лексикалізації, а потім – набуття навичок адекватного використання нового слова, тобто набуття комунікативно-прагматичної компетенції носіями мови» [8, 83].

Наведені етапи можна назвати «ланцюгом неологізації», який умовно виглядає так: «людина, яка створює нове слово (originator) → соціалізація слова (прийняття його суспільством) → лексикалізація слова (закріплення у мовній системі)» [8, 83]. Цей процес проходить під впливом певних факторів, які детермінують появу нових слів.

В. В. Поталуй та К. О. Ширшикова до факторів, що впливають на створення лексичних інновацій воєнно-політичного дискурсу, відносять такі: поява нових політичних діячів та/або лідерів країн; виникнення нових воєнних конфліктів та терористичних актів; поява нових термінів у зв'язку з технологічним прогресом, поява нових слів у зв'язку з розвитком мови [5].

Одним із найбільш поширених факторів є поява нових політичних діячів та/або лідерів країн. Останніми роками значний сплеск політичної активності привів до появи значної кількості пов'язаних із цим лексичних інновацій, наприклад:

Obamania – несамовите захоплення Бараком Обамою.

Obama Baby – дитина, зачата у зв'язку зі святкуванням обрання Обами Президентом, або будь-яка дитина, народжена під час його президентства.

Із обранням президентом Сполучених Штатів Америки Дональда Трампа з'явилася велика кількість лексичних інновацій, пов'язаних як із його прихильниками та однодумцями, так і з його противниками та ворогами. Багатьма новими словами (вони часто мають глузливий характер) передано критику 45-го президента Сполучених Штатів Америки Дональда Трампа, наприклад:

Trumpaholic – людина, що надмірно захоплюється Дональдом Трампом та є його зятятим прихильником.

Trumpmania – відчуття патріотизму, яке наповнює вас, коли Дональд Трамп виголошує промову.

Trumpadour – зачіска, яку носить Дональд Трамп.

Trumpoganda – специфічні вислови, що включають «альтернативні факти», які мають дезінформацію та пробуджують страх та терор; іноді неграмотно написані та неправильно побудовані за своєю структурою.

Виникнення нових воєнних конфліктів та терористичних актів також є продуктивним фактором для створення лексичних інновацій.

Більшість терористичних актів пов'язують із діяльністю Ісламської Держави та терористичною мережею «Аль-Каїда». Для того щоб залишатися активними та продовжувати свою діяльність, терористам необхідно збільшувати свою кількість. Саме тому в наш час розповсюдилось онлайн-вербування. Молодим жінкам та чоловікам пропонують вийти заміж або одружитися з людиною, що є прихильником (прихильницею) Ісламської Держави. Таких осіб називають *jihottie* – красивий чоловік або жінка, які поділяють політичні погляди терористів або беруть участь у терористичній діяльності.

На початку XXI століття значна кількість засобів масової інформації повідомляла про спробу терористичного акту, скоєну Річардом Рейдом [10]. Терорист намагався підірвати літак над Атлантичним океаном, сховавши бомбу у своєму черевіку. Преса приділяла значну увагу цій резонансній події та навіть охрестила терориста як «*Shoe-bomber*» – «взуттєвий терорист». Після цього випадку військовослужбовці перейняли цей термін та почали його вживати у своїй роботі, створюючи й похідні слова:

Shoicide bomber – підричник-смертник, що ховає бомбу в одному зі своїх черевиків.

Shoe-bombing – вибух, спричинений бомбою або підричним пристроєм, захованим у черевиках підричника.

Shoe-bomb – бомба, захована у черевиках підричника.

Ще одним чинником, який впливає на створення лексичних інновацій, є поява нових термінів, пов'язаних з технологічним прогресом. З огляду на

розвиток нових технологій виникає необхідність у збільшенні словникового складу. Замість того, щоб пояснювати нові явища, створюють лексичні інновації для економії часу та зручності у використанні, наприклад:

PowerPoint Ranger – військовий офіцер, що має досконалі навички у створенні PowerPoint презентацій.

Backseater – офіцер, що займається радіолокаційним перехопленням.

Huffer cart – невелика машина, що задуває повітря у двигун винищувача, для того, щоб він завівся.

Динамічний розвиток мови й поява нових явищ у військовій сфері також спричиняє появу інновацій. Вивчення лексичних інновацій не тільки дає змогу виявити способи й засоби вербалізації нових концептів і категорій, розвиток мовної картини світу, але й дозволяє зрозуміти особливість культури носіїв цієї мови, їхні системи цінностей і світобачення. Вони відображають найбільш важливі зміни, що відбуваються в суспільстві. Наприклад:

SWATification – збільшення використання та мілітаризації поліцейських відділів спеціального призначення.

Securitarianism – політична філософія або ідеологія, провідна мета якої полягає в становленні національної безпеки на її найвищому рівні.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. До факторів, що впливають на створення лексичних інновацій воєнно-політичного дискурсу, належать поява нових політичних діячів та/або лідерів країн; виникнення нових воєнних конфліктів та терористичних актів; поява нових термінів у зв'язку з технологічним прогресом та у зв'язку з розвитком мови й появою нових явищ у військовій сфері.

Під час аналізу слів виявлено, що за кількістю переважають лексичні інновації, викликані появою нових політичних діячів та/або лідерів країн, що спричинено поширеністю вживання слів цієї групи не тільки у воєнно-політичному дискурсі.

Перспективою дослідження лексичних інновацій в англomовному воєнно-політичному дискурсі є аналіз їх в аспекті міжкультурної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляева Л. В. Оказионализмы Ф. М. Достоевского : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Л. В. Беляева. – Л. : ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1990. – 16 с.
2. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття : англо-український словник / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 360 с.
3. Котелова Н. З. Первый опыт лексикографического описания русских неологизмов / Н. З. Котелова // Новые слова и словари новых слов. – Л. : Наука, 1979. – 184 с.
4. Мангушев С. В. Изменение лексического состава языка как результат взаимодействия культур (на материале неологизмов русского и английского языков) / С. В. Мангушев // Евразийское ожерелье : [альманах Общественного института народов Оренбуржья имени Мусы Джалиля]. – Оренбург, 2010. – Вып. 10. – С. 220–232.
5. Поталуй В. В. Факторы, влияющие на появление неологизмов в военной терминологии (на материале английского языка) / В. В. Поталуй, Е. А. Ширшикова // Международный научно-исследовательский журнал. – 2016. – № 12 (54). – Ч. 2. – С. 66–68.
6. Пустовіт Л. О. Оказионалізм / Л. О. Пустовіт, Н. Ф. Клименко // Українська мова : [енциклопедія]. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 432–433.
7. Ханпира Э. Фигурант и персоналия в языке и речи / Эр Ханпира // Русский язык сегодня. – Москва, 2002. – № 2. – С. 280–283.
8. Шутова М. О. Неологізми в сучасній англійській мові / М. О. Шутова // Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія Філологія, Педагогіка, Психологія. – Київ, 2010. – № 21. – С. 79–85.
9. Bußmann H. Lexikon der Sprachwissenschaft / Hadumod Bußmann // Aktualisierte und erweiterte Auflage. – Stuttgart, 2002. – 390 S.
10. Richard Reid [Electronic resource]. – Access mode : https://en.wikipedia.org/wiki/Richard_Reid/.
11. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sum.in.ua/>.